

A KÖNYVTÁRI KÖNYV KÖTÉS SZABÁLYAI.

A német könyvtárosok egyesülete folyó évi június hó 8. és 9. napjain Hamburgban tartott ülésén magáévá tette azt a minden izében átgondolt s a tartósság követelményeinek teljes mértékben megfelelő szabályzatot, melyet a bőr-bizottság a könyvtári kötésnél használandó anyag minőségére, előállítására és földolgozási módjára nézve megállapított. Hazai könyvtárainknak, de a kötések tartósságára súlyt helyező magánosoknak is szolgáltatást véltünk tenni, a midőn fordításban bemutatjuk e szabályzatot,¹ melynek figyelembevételét a hazai intézeteknek is melegen ajánljuk.

ELSŐ FEJEZET.

Bőr.

I. Általánosságok.

1. Mint a könyvkötésnél tartós bőrok használhatók: kecske-, disznó-, borjú-, marha- és birkabőr, de csakis az esetben, ha cserzésük, kikészítésük és kezelésük szakszerűen történik s megválasztásuknál a kötetek vastagsága és nagysága figyelembe vétetett.

A főkabórt illetőleg a német tapasztalatok nem elegendők arra, hogy — főleg tekintettel magas árára — ajánlhassuk.

2. A bőrok származása még nem ok kizárásukra.

3. Ásványi savak alkalmazása a gyártás egész folyamata alatt, az előkészítéstől az elkészítéséig, veszedelmes s épen ezért tilos.

II. Cserzés.

4. Alkalmas és veszélytelen cserzőanyagok a szumak, a tiszta tölgyhancs és a gubacs. Egyéb növényi cserzőanyagok,

¹ Megjelent a Zentralblatt für Bibliothekswesen 1911. évfolyamában.

minők a fenyő-, nyir-, fűzfaháncs-, gesztenyefa, quebracho, cassia, myrobalan és más gyorsan ható cserzőanyagok, a cserzés ma ismert és használatos módjai következtében elvetendők.

5. A nem növényi uton cserzett, tehát krómos, timsós és zsirtalanított bőrök tartósságát illetőleg még nincsenek kellő tapasztalataink.

III. Kikészítés.

6. A bőroket nem szabad vékonyabbra kikészíteni, mint a mennyire a könyvkötői munkálatok megengedik. A hasított birka-bőr okvetlenül ki van zárva.

7. A könyvkötéshez használt bőr kifeszíthető, hengerelhető és gyűrhető, mivel ez úton tartóssága nem veszít.

8. A bőr mesterséges szemcsézése tilos.

9. A bőr fehéritése szigorúan tilos, mivel ártalmatlan fehéritő anyagokat nem ismerünk.

10. Nem ajánlatos kizárólag festetlen bőrök alkalmazása.

11. A festékanyag korlátozását mellőzzük. Nevezetesen ma már nem kívánhatjuk meg, hogy a kátrányfestékek kizárásával, csakis növényi anyaggal színezzék a bőroket.

12. Van rá mód, hogy szintartó kátrányfestékeket kénsav, vagy egyéb ásványi savak alkalmazása nélkül használhassunk. Épen ezért a kénsavnak, egyéb ásványi savaknak s ezek sóinak alkalmazása tilos.

13. Egyenletes festés és bizonyos árnyalatok szigorú betartását illetőleg nem szabad túlzott követelményekkel előállnunk. A technika mai állása azonban a legtöbb festéknél ásványi savak alkalmazása nélkül is lehetővé teszi az egyenletes festési felületet. A színezés egyenletlensége tehát nem bizonyít a tartósság mellett.

14. Teljesen közömbös, hogy a bőr teljesen át van-e itatva festékkel, vagy pedig csupán szemcsés felülete van megszinezve.

IV. Elnevezés.

15. Annak a visszaélésnek elkerülésére, hogy a bőrök mindenféle önkényes elnevezések, minők: szattyán, marokin, ságrén stb. alatt kerüljenek áruba, minden bördarabot bélyegzővel kell

ellátni, a mely feltünteti, hogy az marha-, kecske-, disznó-, borjú- vagy birkabőr.

V. Jótállás.

16. Minden bördarabot, továbbá egy másik bélyegzővel is el kell látni, melyen a szállító cégével kezeskedik a gyártmány kifogástalan minőségéről. E bélyegző szövege: «A Német Könyvtárosok Egyesületének 1911. június 8. kelt előírásai szerint készült».

MÁSODIK FEJEZET.

Hártya (pergamen).

17. Borjú- és kecskehártyán kívül kisebb, keveset használt kötetekhez birkahártyát is használhatunk.

18. A hártya előállításánál és kikészítésénél az ásványi savak föltétlenül mellőzendők.

19. Hasított bőrök fölhasználása tilos.

20. A bőrt nem szabad lappasztani: a szemcsézet megtartandó.

21. A hártya mesterséges fehéritése, színezése, márványozása és mintázása tilos. A hártya egyöntetőségét illetőleg túlzott követelményeknek nincs helye.

22. A kész hárt्यानak ne legyen savas kémhatása.

23. Az egyes bőrökön bélyegzővel kell feltüntetni, hogy borjú-, kecske- vagy juhártya.

24. Továbbá minden hártyaért a gyárosnak a következő szövegű bélyegző útján kell kezeskednie: «Előállította ..... (cég) .....-ban a Német Könyvtárosok Egyesületének 1911. június 8. kelt előírásának megfelelően».

HARMADIK FEJEZET.

Szövetek.

A) Kalikó és könyvkötő-vászon.

1. Nyersanyag, fonál és szövés.

25. A nyersanyag legyen: a) gyapotnál jó amerikai fagyapot (a minőség s nem a származás feltüntetésével); b) vászonnál

lenfonál, még pedig finom szöveteknél elsőrangú nedves fonál s durvább szöveteknél száraz fonál.

26. A nyersszövet legyen: *a)* gyapotszövetnél (dupla kalikó) $14/14$ fonalú egynegyed francia hüvelykre (= $21/21$ fonal 1 cm-re) $16/16$ -os wateryarnból; *b)* könnyebb vászonszövetnél (art linen) $20/20$ fonalú egy cm-re $35/35$ -ös elsőrangú nedves lenszálból; *c)* nehéz minőségű vászonszövetnél (buckram) $15/15$ fonalú 1 cm-re $18/18$ száraz lenszálból.

27. A vászonkötés minden más szövetanyagnál előnyösebb s épen ezért kizárólag ez az anyag alkalmazandó.

2. Fehérités.

28. Minthogy minden fehérités gyöngíti a rostokat, a gyapotot csupán leforrázni szabad, de sem klórmésszel, sem savakkal nem szabad fehériteni. A lenvásznat is csak le kell forrázni s csupán kénytelenséghől lehet utána fehériteni. Tiszta és élénk szinekről le kell mondanunk.

3. Színezés.

29. A szöveteket kikészítés előtt festékekkel kell átítani. A kikészítőanyaghoz szintartó és ártalmatlan festékanyag hozzákeverése megengedhető.

30. Csupán oly festékanyagok alkalmazhatók, melyekről bebizonyult, hogy hosszas állás után sem támadják meg a rostokat. Ily káros hatású a kénes festékanyagok egy része, főleg ha nem alkalmazzák kellő tudással.

31. Könyvtárak részére általában elégségesek a következő színárnyalatok: fekete, hőrbarna 291, vörösbarna 227, sötétkék 221 és sötétzöld 257.¹

32. Úgy a szövetek átítatására szolgáló, mint a kikészítőanyaghoz kevert festékek szintartóak legyenek.

4. Kikészítés.

33. A kikészítésnél valódi festékanyagok, sőt pigmentfestékek hozzáadása is megengedhető. Ettől eltekintve, minden oly anyag hozzákeverése tilos, a melynek nem az a célja, hogy: *a)* a szövetnek a szükséges merevséget biztosítsa; *b)* a szövetet víz, csiriz és enyv számára áthatlanná s *c)* az aranynyomást

¹ A számok a Winterbottom Cloth Company mintakatalógusának színárnyalataira vonatkoznak.

lehetővé tegye. Kizárt minden tömitőanyag, minő a parafalisztt vagy a kaolin.

5. *Fényezés.*

34. A vásznakat egész könnyű fényező appreturával szabad csak ellátni, mivel az előnyösebb, mint a túlságos fényezés.

35. Tilos az árút annyira kifényezni, hogy ez által a fonál laposra nyomódjék.

6. *Mesterséges mintázat.*

36. Rovátkák s egyéb minták préselése tilos, mivel e mesterséges mintázat a por lerakódását elősegíti.

7. *Elnevezés és jótállás.*

37. A 26. alatt meghatározott három szövetsféle elnevezése a következőkben állapíttatik meg: *a)* normális kettős kalikó; *b)* könnyű normális vászon; *c)* nehéz normális vászon, mindegyikhez a következő záradék járul: Készítette ..... (czég) .....-ban a Német Könyvtárosok Egyesületének 1911. június 8. kelt előírásának megfelelően. A fölírás a végek elejére és végére bélyegző útján alkalmazandó.

B) *Egyéb szövetek, mint műbőr, moleszkin stb.*

38. A műbőr ma még nem olyan, hogy tartós könyvtári kötésekhöz ajánlhatók.

39. A moleszskint nagy tartóssága folytán nehéz köteteknél kísérletkép ajánlhatjuk.

NEGYEDIK FEJEZET.

Borító és előzékpapír.

1. *A borítópapiros anyaga, erőssége és simasága.*

40. A borítópapiros a III. minőségi és 3. tartóssági osztálynak megfelelően választassék meg. A mintázás és különös hatások kedvéért legfeljebb 10% jutarostot szabad hozzá keverni.

41. A kisebb kötetek borítópapirosa qm-kint legalább 100 grammot, a nagyobb köteteké pedig legalább 140 grammot nyomjon.

42. A borítópapiros némileg sima legyen.

2. *Egyszínű borítópapírok.*

43. A papírost járja át a festék. Mázolt papírok felső máza csakis azonos színnel átítatott papírra alkalmazható.

44. A papíros festésére szintartó anyag használandó.

45. Az egyszínű papírok vízjeggyel való mustrázása meg van engedve.

3. *Mintázott borítópapír.*

46. A borításra használt mintázott papírok, minők a mártott, fröcsesentett, csirizelt, henger- és klisényomású, könyomatú papírok, megfelelő festékekkel átítatott papírból készítenők.

47. E papírok szintartó festékekkel és ártalmas savak és páczok alkalmazása nélkül állítandó elő.

48. Használat közben nem szabad elfakulniok.

4. *Előzékpapír.*

49. Előzékpapír gyanánt fehér vagy halvány tonusú, enyvel telített, a III. minőségi és 3. erősségi osztályba tartozó papírt használhatunk, mely qm-kint a kis kötésekhez használt fajnál legalább 100 grammot, a nagyobb kötésekhez valónál pedig legalább 140 grammot nyom.

5. *Elnevezés és kezesség.*

50. A megelőző követelményeknek megfelelő borító- és előzékpapírokra a következő elnevezések állapíttatnak meg: a) normális borítópapíros, könnyű; b) normális borítópapíros, nehéz; c) normális előzékpapír, könnyű; d) normális előzékpapír, nehéz, mindenkor a következő hozzáadással: «A Német Könyvtárosok Egyesületének 1911. június 8. hozott követelményeinek megfelelően készült».

51. A követelmények betartása a tudományos papírvizsgálati módszerekkel ellenőrizhető.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Könyvkötészeti anyagok.

52. *Enyv.* Csakis savmentes bőrenyv használandó, melyet sem nagyon vastagon, sem nagyon forróan nem szabad fölkenni.

53. *Csiriz.* Kizárólag búzakeményítóből készült csiriz hasz-

nálándó, mely jól megfőtt s nem indult rothadásnak. A rothadás meggátlására timsót kell hozzá keverni.

54. A *fűzőczérna* fehérítetlen lenfonálból készítendő.

55. A *kötőzsinórok* kézzel sodrott tiszta kenderrostból készítendők.

56. A *vászonszalagok* vastagszövésű, tiszta, fehérítetlen vászonból készítendők.

57. *Kéregpapír*. Legjobb a tiszta, jól kiszáradt s jól hengerelt szürke kéregpapír. Szalmából vagy fahulladékból készült kéregpapír használata tilos.

58. *Hátbélelés*. A könyvhát bélelésére normális iratfödél alkalmazandó.

HATODIK FEJEZET.

Könyvkötészeti technika.

59. Igen kívánatos, hogy a kiadói fűzésnél a későbbi kötésre tekintettel legyenek. A hollandi fűzés mód elégséges; a drótfűzés kerülendő. A hátra lehetőleg kevés enyvvet kellene rakni, mert különben az iverk szétválasztáskor megsérülnek és meggyengülnek.

60. Minden kötetet végig kell fűzni. A kötők száma: *a)* 20 cm. magasságig három; *b)* 30. cm. magasságig négy; *c)* 40 cm. magasságig öt; *d)* még nagyobb köteteknél a nagyságnak megfelelő számú kötő használendő. A legfelső és a legalsó kötő a hurokkötőtől legfeljebb 2 cm.-nyire lehet.

61. Vagy beágyazott zsinegre vagy pedig vászonszalagra fűzhetünk. A befürészelésnél az ágyak csakis oly mélyre készítenedők, hogy a zsineg kitöltse. Hártvaszalagra fűzni nem tanácsos.

62. Az őrlapot (előszőr) tartósságának fokozására sirting fázra kell fölérősíteni s ezt a második ivhez hozzáfűzni.

63. Minden kötet beillesztendő. Félbörkötések mély fázcczal készítenedők.

64. A kéregpapír tábla sarkait és széleit egy kissé le kell tompítani.

65. Könyvtárakban az üres hát kötelező.

66. Félbörkötéseknél a børsarkoknál alkalmasabbak a pergamensarkak.

67. A bevonásnál bőrhöz és hártvához kizárólag csirizt, vászonhoz és papiroshoz pedig enyvet kell használni. Brosuráknál a vászonhát csirizzel erősítendő föl.

68. A könyvtest hátának beragasztására flanellt vagy legalább is szívós, tartós papírt vegyünk s csakis csirizzel dolgozzuk föl; az enyv használata ez esetben tilos.

69. A bőr márványozása maróanyagok útján ártalmas s ép ezért tilos.

70. A bőrkötéseket aranyozás előtt csakis tiszta, hígított eczettel szabad lemosni.